

SİGORTACILIKTA TAHKİMİN TAHKİM TÜRLERİ ARASINDAKİ YERİ

Habib YILDIZ*

Öz

Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddesinde yapılan düzenlemeler ile birlikte ülkemizde sigortacılık alanına mahsus yeni bir usuli imkan ve hukuki çare ortaya çıkmıştır. Sigortacılık tahkimi olarak adlandırılan ve Kanun'un tek maddesinden oluşan bu düzenlemenin hukukumuzda özel bir yeri olduğu gibi, sunduğu imkan ve avantajlarından dolayı her geçen gün önemi artmaktadır. Özellikle sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların, bu alanda uzmanlaşmış hakemler tarafından basit, süratli ve adil şekilde çözüme kavuşturulması sigortacılık tahkimine olan ilgiyi arttırmıştır. Ancak artan önemine rağmen sigortacılıkta tahkim diğer tahkim türlerinden farklı özellikler göstermektedir. Sigortacılıkta tahkiminin diğer tahkim türlerinden farkı ve ayırt edici özelliklerinin belirlenmesi ise ayrı bir çalışma yapmayı gerektirmektedir. Bu doğrultuda yapılan bu çalışmada sigortacılıkta tahkiminin diğer tahkim türleri arasındaki yeri ve önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Literatürde tahkim, hukuki nitelik ve özelliklerine göre birkaç şekilde sınıflandırılmaktadır. Bunlardan ilki kurumsal ve geçici tahkimdir. İkincisi ihtiyari ve zorunlu tahkimdir. Üçüncüsü ise iç ve dış tahkimdir. Ülkemizde uygulanmakta olan sigortacılık tahkimi bu sınıflandırma türleri içinde farklı ve özel bir konumdadır. Bu bağlamda sigortacılıkta tahkim, klasik anlamda tahkim sistemi dışında yer alıp, belirtilen tahkim türlerinden bazılarına ilişkin özellikleri yapısında barındırmaktadır. Ancak sigortacılıkta tahkimin ülkemiz uygulaması açısından nevi şahsına münhasır bir sistem olduğu söylenebilir. Bundan dolayı sigortacılıkta tahkim sistemini tahkim sınıflandırmaları içinde bir konuma dahil etmeye çalışmak yerine karma bir sistem olarak değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Sigortacılıkta tahkim, sigortacılıkta tahkimin diğer tahkim türleri içindeki yeri; sigortacılık tahkiminin önemi*

* Özel Hukuk Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, Gedik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ORCID: 0000-0002-4129-7168, habibildiz00@gmail.com

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 05.05.2022

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 15.05.2022

Bu makaleye atf için; YILDIZ Habib, "Sigortacılıkta Tahkimin Tahkim Türleri Arasındaki Yeri", **İMHFD**, C. 7, S. 13, 2022, s. 615-628.

THE PLACE OF ARBITRATION IN INSURANCE AMONG TYPES OF ARBITRATION

Abstract

30 of the Insurance Code, along with the regulations made in the article, a new procedural opportunity and legal remedy for the field of insurance has appeared in our country. This regulation, which is called insurance arbitration and consists of only one article of the Law, has a special place in our law, and its importance is increasing day by day due to the opportunities and advantages it offers. In particular, the simple, fast and fair resolution of disputes arising from insurance contracts by experts in this field has increased the interest in insurance arbitration. However, despite its increasing importance, arbitration in insurance shows different characteristics from other types of arbitration. Determining the difference and distinguishing features of arbitration in insurance from other arbitration types requires a separate study. In this study, conducted in this direction, the place and importance of arbitration in insurance among other arbitration types has been tried to be revealed. In the literature, arbitration is classified in several ways according to its legal nature and characteristics. The first of these is institutional and temporary arbitration. The second is voluntary and compulsory arbitration. The third is internal and external arbitration. Insurance arbitration, which is practiced in our country, has a special place in the difference between these types of classification. In this context, arbitration in insurance is located outside the arbitration system in the classical sense and has features related to some of the specified types of arbitration in its structure. However, it can be said that arbitration in insurance is a kind of individual exclusive system in terms of the practice of our country. Therefore, it would be a more correct approach to consider the arbitration system in insurance as a mixed system instead of trying to include it in a position within the arbitration classifications.

Keywords: *Arbitration in insurance, the place of arbitration in insurance in other types of arbitration; the importance of insurance arbitration*

GİRİŞ

Ülkemizde 2007 yılında yürürlüğe giren 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddesi ile birlikte sigortacılıkta tahkim hukuk sistemimiz içinde yerini almıştır. Bu tahkim türü ile birlikte sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden veya güvence hesabı arasında doğan uyuşmazlıkların adli yargı önünde götürülmeden Sigorta Tahkim Komisyonunu bünyesinde çözüme kavuşturması mümkün olmuştur. Bu tahkim türü ile sigortacılık alanındaki uyuşmazlıkların hakemler tarafından basit, süratli ve adil şekilde çözüme kavuşturulması amaçlanmaktadır.

Ancak sağladığı çeşitli avantajlara rağmen sigortacılık tahkiminin diğer tahkim türleri içindeki yeri ve onlardan farkları konusunda literatürde hala tartışma bulunmaktadır. Bu yüzden bu konunun ayrıntılı ve karşılaştırmalı olarak ele alınmasında yarar görülmektedir.

Bu doğrultuda hazırlanan çalışmanın amacı; tahkimin diğer tahkim türleri içindeki yerini ve önemini farklı kriterler açısından olarak oraya koymaktır. Bu doğrultuda hazırlanan çalışmada önce sigortacılıkta tahkimin ortaya çıkışı, amacı, kapsamı ve özellikleri ortaya konulacaktır. Daha sonra ise sigortacılıkta tahkimin diğer tahkim türlerinden farklı olan yönleri, uygulama alanı, tahkim sözleşmesinin içeriği, görev yapan hakemlerin durumu ve hakem kararlarına karşı yargı yoluna başvurulma imkanı açısından ayrı ayrı değerlendirilecektir.

I. TÜRK HUKUKUNDA SİGORTACILIKTA TAHKİMİN ORTAYA ÇIKIŞI AMACI VE KAPSAMI

Ülkemizde 14.06.2007 tarih ve 26552 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddesinde yapılan düzenlemeler ile birlikte sigortacılık alanına mahsus yeni bir usuli imkan ve hukuki çare ortaya çıkmıştır. Sigortacılık tahkimi olarak adlandırılan ve Kanunu'nun tek maddesinden oluşan bu düzenlemenin hukukumuzda özel bir yeri olduğu gibi, sunduğu imkan ve avantajlarından dolayı her geçen gün önemi artmaktadır.

Yakın zamanlarda hukuk sistemimiz içinde yerini alan sigortacılıkta tahkim; sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden veya güvence hesabı arasında doğan uyuşmazlıkların çözümü amacıyla, tarafların adli yargı yolunu kullanmalarına gerek kalmadan, Türkiye Sigorta ve Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği nezdinde kurulmuş olan Sigorta Tahkim Komisyonuna başvurarak, uyuşmazlığın bu kurum tarafından belirlenen sigorta hakemleri tarafından çözümlenmesine verilen addır¹.

Yukarıda belirtildiği üzere, sigortacılıkta tahkimin amacı; sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların, bu alanda uzmanlaşmış hakemler tarafından basit, süratli ve adil şekilde çözüme kavuşturulmasını sağlamaktır². Bu doğrultuda ülkemizde oluşturulan sigortacılıkta tahkim sistemi ile, sigorta uyuşmazlıklarının ortaya çıktığı durumlarda başvuru sahiplerine devlet

¹ AYHAN, Rıza / ÇAĞLAR, Hayrettin / ÖZDAMAR, Mehmet, **Sigorta Hukuku**, 5. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 126

² ÖZER, Fatma Dilek Kabukçuoğlu, "6328 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddesinin gerekçesi", **Sigortacılık Kanunu'nun Şerhi**, Oniki Levha Yayını, İstanbul, 2012, s. 492-493

mahkemelerine başvurmak yerine Sigorta Tahkim Komisyonu Başkanlığı'na başvurarak ihtilaflarını daha hızlı ve kolay şekilde çözmeleri imkanı tanınmakta ve böylece sigorta uyuşmazlıkları için taraflara yeni bir alternatif sunulmaktadır. Böylece Sigortacılık Tahkim Komisyonu Başkanlığı'na intikal eden uyuşmazlıkların çözümü, bağımız hakemlerce kanunda belirtilen sınırlı bir süre içinde çözümlenmekte ve devlet mahkemelerine başvurmadan ihtilaflar giderilebilmektedir³.

Sigorta tahkiminin kapsamı ise; sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden veya güvence hesabından faydalanacak kişiler ile güvence hesabı arasında doğan uyuşmazlıklardır. Sigorta tahkiminin kapsamına, acenteler ile sigorta şirketleri arasında ortaya çıkan uyuşmazlıklar ile sigorta şirketlerinin rücu faaliyetlerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar girmemektedir⁴.

II. GENEL OLARAK TAHKİM TÜRLERİ

Tahkim hukuki nitelik ve özelliklerine göre; birkaç şekilde sınıflandırılabilir. Tahkim sınıflandırmalarından ilki kurumsal ve geçici tahkimdir⁵. Kurumsal tahkim, tarafların tahkim süreci düzenlemesini bir hakem kuruluşuna bıraktıkları tahkim şeklidir⁶. Bu tahkim türünde süreçlere ilişkin kurallar ile hakem belirlenmesine ilişkin usuller önceden belirli olup, diğer tahkim türlerine göre esnetilmesi zordur. Kurumsal tahkim daha düzenli ve profesyonel bir organizasyon içinde gerçekleşir. Ad Hoc tahkimi ise, tarafların aralarındaki uyuşmazlığın çözümünü, kendileri tarafından belirlenen ve herhangi bir kuruma bağlı olmayan hakemlere bıraktıkları tahkim türüdür. Bu tahkim türünde, bürokratik işlemleri daha hızlı ve esnek şekilde ve daha düşük maliyetle yapıldığı için çabuk karar alınabilmekte ve ücretleri ekonomik olmaktadır. Ayrıca süreçlere daha az kişi dahil olduğu için gizliliğin korunması daha kolaydır.

İkinci bir sınıflandırma türü ihtiyari ve zorunlu tahkimdir. Tahkim, daha çok, gönüllülük esası üzerine inşaa edilmiş bir uyuşmazlık çözüm yolu olduğu için tahkim denilince akla hemen ihtiyari tahkim gelir. Tahkim konusundaki düzenlemelerin çoğu da zaten ihtiyari tahkime yönelik yapılmıştır. Bu yöntemde taraflar bir uyuşmazlığın çözümü için kendi aralarında yapacakları bir anlaşma ile mahkeme yerine kendi aralarında seçtikleri hakeme başvuracaklarını kabul eder⁷.

³ AYHAN / ÇAĞLAR / ÖZDAMAR, s. 126

⁴ ÇAKAN, Oya, **Sigorta Tahkim Yargılaması ve Tahkime Elverişliliğin Değerlendirilmesi**, Seçkin Yayınevi, 2020, s. 87

⁵ GÖKSU, Mustafa, **Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Tahkim**, 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 19

⁶ KAYIHAN, Şaban / SELANİK, Atakan Adem, **Sigorta Hukukunda Alternatif Çözüm Yolları ve Tahkim Usulü**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 56-57

⁷ GÖKSU, s. 120-121

Nitekim kanunların yasaklamadığı ve kamu düzenine aykırı olmayan konularda taraflar anlaşarak belirleyecekleri hakemler vasıtasıyla uyuşmazlıkları çözüme kavuşturabilir⁸. Tahkim, kural olarak ihtiyari olmasına rağmen zorunlu olarak tahkime gidilecek durumlar da olabilir. Nitekim kanun koyucu bazen mahkemelerde dava açmadan önce tarafların tahkime başvurmalarını şart koşabilir⁹. Bu yolu kullanmayan tarafların dava açması mümkün olmaz. Ülkemizde zorunlu tahkime ilişkin bazı düzenlemeler; 1512 Noterlik Kanunu'nda, 6356 sayılı Sendikacılık ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nda, 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'da görülebilir¹⁰.

Üçüncü bir sınıflandırma iç ve dış tahkimdir. Herhangi bir uyuşmazlık yabancılık unsuru içermiyorsa iç tahkim kurallarına tabi olurken, yabancılık unsuru içeriyorsa milletlerarası tahkim kuralları geçerli olur. Türk hukukunda iç ve milletlerarası tahkime ilişkin hüküm ve kurallar, iki ayrı kanunda düzenlenmiştir. İç tahkime ilişkin hükümler 6100 sayılı HMK'nın 407-444 maddeleri (daha önce 1086 sayılı HUMK'un 516-536 maddeleri) arasında düzenlenmiştir. Milletlerarası tahkime ilişkin hükümler ise 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu (MTK)'nda düzenlenmiştir. Buna göre; yabancılık unsuru taşıyan ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği veya bu Kanun hükümlerinin taraflar ya da hakemlerce seçildiği uyuşmazlıklar hakkında MTK hükümleri uygulanır. Dolayısıyla MTK'nın tanımladığı anlamda yabancılık unsuru içermeyen ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklar hakkında HMK hükümleri uygulanır¹¹.

III. SİGORTACILIKTA TAHKİMİN TAHKİM TÜRLERİ İÇİNDEKİ YERİ

Ülkemizde sigortacılıkta tahkime ilişkin yapılan kanuni düzenlemelere rağmen, tarafların adli yargıya başvuru yolu kapatılmamıştır. Dolayısıyla taraflar sigorta uyuşmazlıklarının çözümü konusunda adli yargı ile sigortacılıkta tahkim yargılaması arasında tercih yapmakta serbesttirler. Bu da sigortacılıkta tahkimi ihtiyari tahkime yaklaştırmaktadır. Zaten tahkimin doğal yapısı da budur. Öte yandan yargılama yetkisi Anayasa ile sadece devlet mahkemelerine bırakıldığı için sigortacılıkta tahkimin zorunlu hale getirilmesi ve yargılamanın mahkemeler dışında mecburi uygulamalarla başka organizasyonlara bırakılması Anayasaya aykırılık teşkil edecektir¹². Yine böyle bir zorunluluğun olduğu hallerde, tarafların

⁸ KAYIHAN, Şaban/ GÖNERGÖK, Özcan, **Türk Özel Sigorta Hukuku**, 6. Baskı, Umuttepe Yayınları, İzmit, 2021, s. 278

⁹ KAYIHAN VE GÖNERGÖK, s. 278

¹⁰ GÖKSU, s. 121

¹¹ KAYIHAN VE SELANİK, s. 53-54; GÖKSU, s. 122-123

¹² ARAS, Ecehan Yeşilova / YEŞİLOVA, Bilgehan, "Sigortacılık Tahkimi- Sigorta Tahkim Usulü ve Ayırdedici Özellikleri", **Yaşar Üniversitesi E-Dergisi**, Yıl 2013, Cilt 8, Sayı Özel, s. 290,

adli mahkemelere başvurma hakları kısıtlanmış olacaktır. Dolayısıyla ülkemizdeki sigortacılıkta tahkimin zorunlu tahkim olarak değerlendirilemeyeceğinin açıkça belirtilmesi gerekir. Sigortacılıkta tahkimin kanunla özel olarak düzenlenmesi ise kurumsal yapısının oluşturulması ve adalet adına belli bir kalitenin ve standardın sağlanması içindir¹³.

Ülkemizde Sigortacılık Kanunu ile yapılan düzenleme ve yönetime bakıldığında sigortacılıkta tahkimin klasik anlamda ihtiyari veya zorunlu tahkim sistemi dışında, yeni ve farklı bir usul olarak ortaya konulduğu söylenebilir. Şöyle ki; ülkemiz uygulamasında sigorta şirketleri Sigorta Tahkim Komisyonuna üye olmak istediğini önceden bildirdikleri takdirde, kendisiyle ilgili sonradan tezahür edebilecek uyuşmazlıklarda, tahkim usulünü önceden kabul etmiş olmaktadır. Kuşkusuz sigorta şirketlerinin komisyona başvurmaları mecburi değildir. Ancak rekabet içinde faaliyetlerini sürdüren sigorta şirketlerinin hemen hepsi komisyona başvurmaktadır. Öte yandan söz konusu sigorta şirketi ile uyuşmazlık yaşayan sigorta ettiren ve/veya sözleşmeden menfaat elde eden kişiler arzu ederlerse Sigorta Tahkim Komisyonuna başvurup uyuşmazlığın hallini isteyebilecektir. Bu durumda önceden komisyona üye olmayı kabul etmiş olan sigorta şirketinin sonradan ortaya çıkan uyuşmazlıkta bundan vazgeçmesi ve tahkim usulüne itiraz etmesi artık mümkün değildir. Ancak uyuşmazlığın diğer tarafı olan sigortalı veya sigortadan menfaat sağlayan kişinin sigorta tahkimine başvurması mümkün olduğu gibi, bunun yerine adli mahkemelere başvurması da imkan dâhilindedir. Görüldüğü üzere ülkemizdeki sigortacılıkta tahkim yöntemi sigorta şirketleri açısından zorunlu tahkime benzerken, sigortalı ve menfaat sağlayan kişi açısından ihtiyari tahkim özelliği göstermektedir¹⁴. Böyle olunca ülkemizde uygulanmaya başlanan sigorta tahkim sisteminin ihtiyari veya zorunlu tahkim türlerinden birine dâhil olmadığı, bir anlamda, ombudsmanlıkta olduğu gibi, nevi şahsına münhasır bir özellik sergilediği söylenebilir¹⁵. Başka bir ifade ile sigortacılıkta tahkimin bir taraf için zorunlu, diğer taraf için ihtiyari olması nedeniyle sigortacılıkta tahkim yöntemi Özdamar tarafından; “karma tahkim”, Ulusoy¹⁶ tarafından “nisbi zorunlu tahkim” olarak değerlendirilmiştir. Ancak mevcut sistem Ulaş tarafından “ihtiyari tahkim” olarak değerlendirilmiştir¹⁷.

Dolayısıyla ülkemizde sigortacılıkta tahkime ilişkin olarak yapılan kanuni

(Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jyasar/issue/19146/203165>, E. T.: 17/12/2021

¹³ ÖZDAMAR, Mehmet, “Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVII, Y.2013, Sa. 1-2, s. 838-839, (Çevrimiçi) https://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/17_1-2_27.pdf, E. T.: 15/12/2021

¹⁴ EKŞİ, Nuray, **Türkiye’de Kurumsal Tahkim**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2020, s. 42-46; ARAS / YEŞİLOVA, s. 289-290; ÖZDAMAR, s. 838-839

¹⁵ ÖZDAMAR, s. 838-839

¹⁶ ULUSOY, Erol, “Finans Hukukunda Tahkim”, **II. Uluslararası Özel Hukuk Sempozyumu “Tahkim”**, 2009, İstanbul, s. 238, (Çevrimiçi) <https://hukuk.marmara.edu.tr/yayinlar/sempozyum-yayinlari/ii-uluslararasi-ozel-hukuk-sempozyumu-tahkim>, E. T.: 14/10/2021

¹⁷ ULAŞ, Işıl, “Sigortacılık Tahkimi”, **Batıder**, C. XXIV, 2007, s. 240

düzenlemeler ile tercih edilen yöntemle bakıldığında bu tahkim uygulamasının klasik anlamda ihtiyari veya zorunlu tahkim sistemi dışında, yeni ve farklı bir usul olarak tanzim edildiği söylenebilir. Başka bir ifade ile sigortacılıkta tahkim ülkemiz uygulaması açısından nevi şahsına münhasır bir sistemdir. Bundan dolayı sigorta tahkim sistemini ihtiyari, zorunlu veya nispi zorunlu gibi ayrımlar içine sokmaya çalışmak yerine karma olarak değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Nitekim literatürde sigortacılıkta tahkimin karma tahkim özelliği gösterdiği yönündeki görüşler ağırlıklı durumdadır¹⁸.

IV. SİGORTACILIKTA TAHKİMİN ÖZELLİKLERİ VE GENEL TAHKİMDEN FARKLARI

Sigortacılıkta tahkimin nevi şahsına mahsus bir sistem olduğu yukarıda ifade edilmişti. Ancak her şeye rağmen sigortacılıkta tahkimin işleyişi HMK’da düzenlenen tahkim sisteminin işleyişi ile karşılaştırıldığında pek çok ortak ve benzer özelliklerinin bulunduğu söylenebilir. Nitekim sigortacılıkta tahkimdeki düzenlemelerde hem uluslararası ombudsmanlık uygulamalarından hem de HMK’dan izler bulmak mümkündür. Hatta sigortacılıkta tahkimin genel tahkiminin özelleştirilmiş hali olduğu yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır¹⁹. Ancak tüm benzerliklere rağmen sigortacılıkta tahkimin genel tahkimden ayrıldığı ve özellik gösterdiği uygulamalar bulunmaktadır.

A. Uygulama Alanı Açısından

Sigortacılıkta tahkimin genel tahkimden ayrıldığı yönlerden biri uygulama alanlarıyla ilgilidir. Buna göre; 6100 sayılı HMK’ya göre, tahkime ilişkin hükümler, 4686 sayılı MTK’nın tanımladığı manada yabancılık unsuru içermeyen ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklar için uygulama alanı bulurken, Sigortacılık Kanunu’nda düzenlenen tahkim sistemine göre, yabancılık unsuru içersin içermesin sigorta sözleşmesinden kaynaklanan bütün uyuşmazlıklar için tahkime gidilmesi mümkündür²⁰.

B. Tahkim Sözleşmesi Açısından

HMK’ya göre bir uyuşmazlığın çözümünde tahkim yolunun kullanılabilmesi için tarafların önceden bir tahkim anlaşması yapması gerekir. Taraflar arasında bu yönde bir tahkim anlaşma bulunmadığı müddetçe tahkim yoluna başvurmaları mümkün değildir. Tahkim anlaşmasının da yazılı olması gerekir²¹. Bu bir

¹⁸ ÖZDAMAR, s. 840-841

¹⁹ ÖZER, s. 495-496

²⁰ ÖZER, s. 496-497

²¹ EYÜPOĞLU, Ceren, “Türk Hukukunda Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl 2017, Cilt 75, Sayı 3, s. 23, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abd/issue/39333/463759>, E.T.: 10/12/2021

geçerlilik şartıdır. Zikredilen yazılı şekil şartının yerine getirilmiş kabul edilebilmesi için, tahkim sözleşmesinin iki tarafça imzalanmış yazılı bir belgeye veya iki taraf arasında teati edilen bir iletişim aracına (mektup, faks, telgraf, teleks, vb.) geçirilmiş olması veya elektronik ortamda muhafaza altına alınmış olması ya da dava dilekçesinde yazılı bir tahkim sözleşmesi olduğunun iddia edilmesine davalı tarafın verdiği cevap dilekçesinde itiraz etmemiş olması yeterlidir. Ayrıca asıl sözleşmenin bir parçası hâline getirilmek maksadıyla tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması durumunda da tahkim sözleşmesinin yapıldığı kabul edilir. Öte yandan tahkim sözleşmesinin, taraflar arasındaki sözleşmenin bir şartı şeklinde veya ayrı bir sözleşme biçiminde yapılması mümkündür (HMK, m. 412). Oysaki Sigortacılık Kanunu'na göre tarafların her bir olay için bu şekilde ayrı bir sözleşme yapmasına gerek yoktur. Taraflardan risk üstlenici konumundaki sigorta şirketi veya Güvence Hesabı, tahkim sistemine yazılı başvuru yaparak üye olduğunda, artık kendisini ilgilendiren bütün uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözümlenmesini kabul etmiş olur²². Sigortalı taraf için ise bir zorunluluk bulunmadığı gibi sorunun çözümü konusunda bir tercih hakkı bulunmaktadır. Burada sigortalı isterse mahkemeye, isterse Sigorta Tahkim Komisyonuna veya isterse Tüketici Sorunları Hakem Heyetine başvurabilir. Bu özellikli yapısı ile sigortacılıkta tahkim, sisteme üye olan sigorta şirketleri için zorunlu iken sigortalılar için gönüllüdür²³.

Öte yandan tahkim sözleşmesi sadece uyuşmazlıkların tarafları arasında yapılacağı için sigorta şirketlerinin sigorta tahkim sistemine başvuruda bulunmaları yazılı tahkim sözleşmesi olarak değerlendirilemez. Dolayısıyla sigortacılıkta tahkim sisteminde gerçekte taraflar arasında yapılmış yazılı bir anlaşma yoktur²⁴.

Bu nedenle sigorta tahkim anlaşmasının kaynağının taraflar²⁵ arasında yapılmış özel bir anlaşma olmadığı, Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddesindeki hükümler olduğu söylenebilir. Bu maddedeki düzenleme nedeniyle sigorta tahkiminde tarafların mevcut veya ileride ortaya çıkması mümkün uyuşmazlıklar için önceden bir tahkim anlaşması yapmaları gerekli değildir. Aynı şekilde sigorta ettirenin de önceden bu hakkından feragat etmesi de mümkün olmayacaktır. Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddenin varlığı nedeniyle taraflar arasında uyuşmazlığın çıkmasının ardından iki taraf arasında kendiliğinden bir anlaşmanın ortaya çıktığı

²² Bu arada sigorta şirketlerinin komisyona üyelik başvurusu yapmasından önce taraflar arasında akdedilmiş olan sözleşmeler için sigorta tahkim yoluna başvurup başvuramayacağı hususunda bir düzenleme olmamakla birlikte, sigorta şirketlerinin üyelik sırasında bir çekince koymamaları koşuluyla önceki dönemlerde akdedilen sözleşmeler nedeniyle ortaya çıkan uyuşmazlıkların tahkim komisyonu nezdinde çözülmesinin önünde bir engel bulunmaktadır.

²³ ÖZER, s. 497

²⁴ ÖZER, s. 499

²⁵ Bu arada sigorta sözleşmesinin bir tarafında riski üstlenen olarak sigorta şirketleri ile güvence hesabı yer alırken, diğer tarafında sigorta ettiren ile sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayanlar yer almaktadır.

kabul edilir. Nitekim borçlar hukukunda olduğu üzere sigorta şirketinin tahkim sistemine üye olmasıyla birlikte tahkim anlaşmasına ilişkin aleni bir icapta bulunduğu varsayılır ve kendisiyle sözleşme ilişkisi içerisinde bulunan herkese karşı bu icabının geçerli olduğu kabul edilir. Sigorta şirketi ile uyuşmazlık yaşayan sigortalının Sigorta Tahkim Komisyonuna başvurması ise kabul iradesi olarak nitelendirilir ve kendiliğinden bir tahkim anlaşmasının kurulduğunu varsayılır. Ancak görülüşü üzere sigortacılıkta tahkiminde anlaşmanın uyuşmazlık çıktıktan sonra yapıldığı kabul edilir. Oysaki genel tahkimde bu anlaşma uyuşmazlıktan önce yapılmaktaydı. Özetle sigortacılıkta tahkim anlaşması önceden değil komisyonu başvurulduktan sonra ve kendiliğinden kurulmuş sayılır²⁶.

Yine HMK’da düzenlenmiş olan genel tahkim anlaşmalarına göre taraflar arasında bir tahkim anlaşması yapıldığı takdirde uyuşmazlıkların çözümü için tarafların diğer alternatif çözüm yollarına başvurmaları mümkün değildir. Oysaki sigortacılıkta tahkimde tarafların tahkim sistemine üye olmaları nedeniyle tahkim anlaşmasının olduğu varsayılmasına rağmen, tarafların sigortacılıkta tahkime başvurmaları zorunlu değildir ve sigortacılıkta tahkim dışında diğer alternatif çözüm yollarına başvurulması mümkündür²⁷.

C. Görev Yapan Hakemler Açısından

HMK’da hakemlerin özellikleri konusunda özel bir düzenleme olmadığı gibi, hakemlerin seçimi konusunda irade taraflara bırakılmıştır. Hakem olarak kimin görev yapacağını taraflar önceden serbestçe belirleyebilmektedirler. Oysa ki sigortacılıkta tahkimde hakemlerin özellikleri Sigortacılık Kanunu’nda önceden belirlendiği gibi ve belirli kriterleri sağlanmış, sınavlarda başarılı olmuş ve sigorta hakem listesine girmiş kişiler arasından komisyon tarafından atanmaktadır (SK, m. 30/8). Hakemlerin belirlenmesi konusunda tarafların hiçbirinin bir rolü bulunmamaktadır. Bu konuda tüm yetki Sigorta Tahkim Komisyonuna aittir²⁸.

Öte yandan genel tahkimde hakem sayısını taraflar dilediği şekilde belirleyebilirken, sigorta tahkiminde kural olarak (belli bir tutarın üzerindeki uyuşmazlıklarda) enaz üç kişinin görev yapması zorunludur²⁹.

Genel kapsamdaki tahkim anlaşmalarında taraflar aralarındaki her uyuşmazlığın çözümü için hakemlerin yetkilendirilmesi mümkündür. Oysaki sigortacılıkta tahkimde hakemlerin yargı yetkisi, sigorta ettirenin yahut sigortalının

²⁶ ÖZDAMAR, s. 481-842

²⁷ ÖZER, s. 498

²⁸ DEKAK, Mehmet ve BEŞE, Elif Simay, “Sigorta Tahkiminin Ayırt Edici Özellikleri”, Yıl: 2021, s. 1, (Çevrimiçi) <https://www.juris.com.tr/post/sigorta-tahkiminin-ayirt-edici-ozellikleri>, E.T.: 10/12/2021

²⁹ ÖZER, 498

başvurusuna konu uyuşmazlık ile sınırlıdır³⁰.

Hakemlerin ret nedenleri açısından da farklar bulunmaktadır. Buna göre; sigortacılıkta tahkimde hakemlerin reddi, HMK'da düzenlenmiş olan hakimlerin reddine bağlanmış ve atıf yapılmıştır (SK, m. 30/15). Ayrıca ret nedeninin oluşup oluşmadığı da sigorta tahkim komisyonu tarafından değerlendirilir. Buna karşın genel tahkimde hakemlerin reddi, hakemlerin taraflarca kararlaştırılan niteliklere sahip olmadığı, taraflarca belirlenen ret sebeplerinin mevcut olduğu veya tarafsızlığından şüphe edilmesini gerektiren durumların gerçekleştiğinin anlaşılması halinde söz konusu olacaktır. Ayrıca hakem ret kararı kabul edilmeyen kişi bir ay içinde mahkemeye başvurabilir (HMK, m. 418/4)³¹.

Sigortacılıkta tahkimde hakemlerin, görevlendirildikleri tarihten itibaren en fazla dört ay içinde çalışmalarını tamamlamaları ve kararlarını vermeleri gerekir. Aksi durumda, uyuşmazlığın yetkili mahkemece görülmesi gerekecektir. Ancak, bu sürenin uzatılması mümkündür. Bunun için tarafların açık ve yazılı muvafakatleri şarttır (SK, m.30/16). Genel tahkimde ise, taraflar aksini kararlaştırmadıkları müddetçe, bir hakemin görevlendirildiği davalarda hakemin belirlendiği tarihten itibaren, birden çok hakemin görevlendirildiği davalarda ise hakem heyetinin ilk toplantı tutanağının tanzim edildiği tarihten itibaren bir yıl zarfında, hakem veya hakem heyetince esas hakkında karar verilir. Öte yandan bu bir yıllık sürenin, tarafların anlaşması durumunda veya anlaşmanın sağlanamaması hâlinde taraflardan birinin başvurusu üzerine mahkeme tarafından uzatılması mümkündür (HMK, m. 427).

Hakem ücretleri açısından da fark söz konusudur. Genel tahkimde hakem ücreti, taraflarca aksi kararlaştırılmadığı takdirde, uyuşmazlığın niteliği, tahkim yargılamasının süresi, dava konusu alacağın miktarı gönünde bulundurularak, hakem/ hakem kurulu ile taraflar arasında yapılan görüşmede birlikte kararlaştırılır. Öte yandan hakem veya hakem kurulunun ücreti teamüllere veya kurumsal tahkim kurallarına göndermek yapılarak taraflarca da belirleyebilirler. Taraflarla hakem veya hakem kurulu arasında ücretin belirlenmesi konusunda anlaşmazlık çıkarsa, bu konuda ücretin belirlenmesine ilişkin olarak sözleşmede herhangi bir hüküm bulunmazsa veya taraflarca bu konuda teamüllere ve kurumsal tahkim kurallarına gönderme yapılmamışsa, hakemlerin ücreti, her yıl Adalet Bakanlığınca ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görüşleri alınarak hazırlanan ücret tarifesine göre belirlenir. Heyet başkanın ücreti, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, diğer hakemlerden her birine ödenecek ücretin yüzde on fazlası olarak belirlenir (HMK, m. 440). Buna karşılık sigortacılıkta tahkimde hakemlik ücreti (ve sigortalının Komisyona yatıracağı başvuru ücreti ve sigortacıların yatıracağı üyeliğe katılma payı), Komisyonun

³⁰ DEKAK VE BEŞE, s. 1

³¹ ÖZER, s. 498

görüşü alınarak SEDDK tarafından belirlenir; hakem ücreti Komisyon tarafından ödenir (SK, m. 30/18 ve STİY, m. 11/3).

Bu arada sigorta hakemlerinin yaptıkları iş ve kullandıkları yöntemlerin hakem-bilirkişi müessesesinden ve arabuluculardan farklı olduğunu da belirtmek gerekir. Buna göre hakem-bilirkişiler uyuşmazlığın miktarını ve niteliğini belirlemeye yönelik teknik değerlendirmeler yaparken, sigorta hakemleri uyuşmazlığın çözümüne yönelik çalışmalar yaparak haklar ve hukuki münasebetler üzerine karar verir³². Öte yandan arabulucu, tarafları uzlaştırmaya yönelik bir çaba içindedir. Bu anlamda arabulucu; uyuşmazlık içinde olan taraflar arasında kabul görmüş teknikler kullanarak, görüşme ve müzakerelerde bulunmak gayesiyle tarafları bir araya getirerek onların birbirlerini daha iyi anlamalarını ve bu cihetle çözümlerini kendilerinin ortaya koymasını ve aralarında sağlıklı bir iletişim sürecinin oluşmasını temin etmeye çalışan, bağımsız ve tarafsız kişidir (Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu, m. 2). Arabulucu tahkimden farklı olarak yargılama yapamaz, uyuşmazlığı yargı yolu dışında gidermeye çalışır. Taraflar arabulucuya yargı yoluna gitmeden önce başvurabilecekleri gibi sonradan da başvurabilir. Taraflar üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri konularda arabulucuya gidebilirler. Oysa ki sigortacılıkta tahkimde hakemlerin yaptığı iş bir yargılama faaliyetidir. Bu anlamda sigortacılıkta tahkimde uyuşmazlığın çözümünde tarafların bir araya gelmesi ve uzlaşmaya çalışması söz konusu değildir. Arabulucular, hakemlere göre daha az kurala bağlıdır. Yine arabulucunun hakemden farklı olarak bağlayıcı bir karar vermesi mümkün değildir³³.

D. Hakem Kararlarına Karşı Yargı Yolu Bakımından

Genel tahkimde hakem kararlarına karşı herhangi bir kısıt olmadan iptal davası ve temyiz yolu kullanılabilir. Ancak sigortacılıkta tahkimde uyuşmazlık hakem kararları için öncelikle itiraz yolu kullanılmakta ve burada verilen kararın belli bir tutarı aşması durumunda temyiz yoluna başvurulabilmektedir. Yani sigortacılık tahkiminde sadece belli bir tutarın üzerindeki kararlar için tarafların temyize gitmesi mümkündür (S.K., 30/12).

SONUÇ

³² ÖZER, s. 500-501

³³ KÜÇÜKİSLAMOĞLU, M. Burak /ATLI, İpek, “Sigorta Tahkim Komisyonuna Başvurudan Önce Arabuluculuk Müessesesi”, 2021, s. 1, (Çevrimiçi) <https://www.mondaq.com/turkey/insurance-laws-and-products/1052352/sigorta-tahkim-komisyonuna-ba351vurudan-nce-arabuluculuk-messesesi>, E. T: 15/09/2021; ÇİFTÇİ, Tuğba, “Türk Hukukunda Sigorta Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Ve Tahkim Kurumlarının Karşılaştırılması”, **Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (İBAD)**, 2017, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/pub/ibadjournal/issue/32857/370154>, E. T.: 15/09/2021

Sigortacılıkta tahkim 2007 yılında itibaren ülkemizde alternatif bir çözüm yöntemi olarak hukuk sistemimiz içinde yerini almıştır. Geride kalan sürede sistemin daha sağlıklı işleyebilmesi için pek çok değişiklik yapılmıştır. Bu da sigortacılık tahkimini her geçen gün daha önemli ve etkili bir konuma getirmiştir.

Sigortacılık tahkimi, kurgulanışı, kurumsal yapısı ve uygulanma biçimi ile diğer tahkim türlerinden farklı bir konumdadır. Bu yüzden bu tahkim türünün diğer tahkim türlerinden ayrıldığı ve kendine mahsus karma bir tahkim türü olduğu söylenebilir. Farklı olduğu yönlerden ilki uygulama alanlarıyla ilgilidir. Buna göre; 6100 sayılı HMK'ya göre, tahkime ilişkin hükümler, 4686 sayılı MTK'nın tanımladığı manada yabancılık unsuru içermeyen ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklar için uygulama alanı bulurken, Sigortacılık Kanunu'nda düzenlenen tahkim sistemine göre, yabancılık unsuru içersin içermesin sigorta sözleşmesinden kaynaklanan bütün uyuşmazlıklar için tahkime gidilmesi mümkündür. İkinci fark diğer tahkim yollarında tarafların önceden bir tahkim anlaşması yapması zorunlu iken sigortacılıkta tahkim için tarafların her bir olay için ayrı bir sözleşme yapmasına gerek yoktur. Hatta sigortacılıkta tahkim sisteminde gerçekte taraflar arasında yapılmış yazılı bir anlaşma olmadığı söylenebilir. Üçüncü bir farkı hakemlerin özellikleri ve atanmalarıyla ilgilidir. Buna göre diğer tahkim türlerinde hakemler genellikle taraflarca belirlenirken bu tahkim türünde önceden yapılan sınavlarda başarılı olmuş ve hakem listesine girmiş olan ve kurumsal bir yapıda örgütlenen komisyon tarafından belirlenmektedir. Dördüncü fark genel tahkimde hakem kararlarına karşı herhangi bir kısıt olmadan iptal davası ve temyiz yolu kullanılabilirken sigortacılıkta tahkimde uyuşmazlık hakem kararları için öncelikle itiraz yolu kullanılmakta ve burada verilen kararın belli bir tutarı aşması durumunda temyiz yoluna başvurulabilmektedir.

Dolayısıyla ülkemizde uygulanmakta olan sigortacılıkta tahkim, ihtiyari, zorunlu veya nispi zorunlu gibi ayrımlar dışında kendine mahsus karma bir tahkim sistemi olarak görülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Yazarın Notu: Bu makale Gedik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği'nin 10. maddesi gereği hazırlanan “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak Sigortacılıkta Tahkim” adlı tez çalışmasından üretilmiştir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

ARAS, Ecehan Yeşilova / YEŞİLOVA, Bilgehan, “Sigortacılık Tahkimi- Sigorta Tahkim Usulü ve Ayırdedici Özellikleri”, **Yaşar Üniversitesi E-Dergisi**, Yıl 2013, Cilt 8, Sayı Özel, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jyasar/issue/19146/203165>, E. T.: 17/12/2021.

AYHAN, Rıza / ÇAĞLAR, Hayrettin / ÖZDAMAR, Mehmet, **Sigorta Hukuku**, 5. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2021.

ÇAKAN, Oya, **Sigorta Tahkim Yargılaması ve Tahkime Elverişliliğin Değerlendirilmesi**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020.

ÇİFTÇİ, Tuğba, “Türk Hukukunda Sigorta Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk ve Tahkim Kurumlarının Karşılaştırılması”, **Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (İBAD)**, 2017, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ibadjournal/issue/32857/370154>, E. T.: 15/09/2021.

DEKAK, Mehmet /BEŞE, Elif Simay, “**Sigorta Tahkiminin Ayırt Edici Özellikleri**”, Yıl: 2021, (Çevrimiçi) <https://www.juris.com.tr/post/sigorta-tahkiminin-ayirt-edici-ozellikleri>, E.T.: 10/12/2021.

EKŞİ, Nuray, **Türkiye’de Kurumsal Tahkim**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2020.

EYÜPOĞLU, Ceren, “Türk Hukukunda Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl 2017, Cilt 75, Sayı 3, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abd/issue/39333/463759>, E.T.: 10/12/2021.

GÖKSU, Mustafa, **Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Tahkim**, 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2021.

KAYIHAN, Şaban / GÖNERGÖK, Özcan, **Türk Özel Sigorta Hukuku**, 6. Baskı, Umuttepe Yayınları, İzmit, 2021.

KAYIHAN, Şaban / SELANİK, Atakan Adem, **Sigorta Hukukunda Alternatif Çözüm Yolları ve Tahkim Usulü**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.

KÜÇÜKİSLAMOĞLU, M. Burak/ ATLI, İpek, “Sigorta Tahkim Komisyonuna Başvurudan Önce Arabuluculuk Müessesesi”, 2021, (Çevrimiçi) <https://www.mondaq.com/turkey/insurance-laws-and-products/1052352/sigorta-tahkim-komisyonuna-ba351-vurudan-nce-arabuluculuk-messesesi>, E. T: 15/09/2021.

ÖZDAMAR, Mehmet, “Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVII, Y.2013, Sa. 1-2 (Çevrimiçi) https://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/17_1-2_27.pdf, E. T: 15/12/2021.

ÖZER, Fatma Dilek Kabukçuoğlu. “6328 sayılı Sigortacılık Kanunu’nun 30. maddesinin gerekçesi”, **Sigortacılık Kanunu’nun Şerhi**, Oniki Levha Yayını, İstanbul, 2012.

ULAŞ, Işıl, “Sigortacılık Tahkimi”, **Batıder**, C. XXIV, 2007

(Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abd/issue/39333/463759> E. T.: 14/12/2021.

ULUSOY, Erol “Finans Hukukunda Tahkim”, **II. Uluslararası Özel Hukuk Sempozyumu “Tahkim”**, 2009, İstanbul, (Çevrimiçi) <https://hukuk.marmara.edu.tr/yayinlar/sempozyum-yayinlari/ii-uluslararasi-ozel-hukuk-sempozyumu-tahkim>, E. T: 14/10/2021.